

Ніколайчук Галина

кандидат педагогічних наук,
доцент, професор кафедри загальної психології,
психодіагностики та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету
 <https://orcid.org/0000-0001-5637-4288>

Ногачевська Інна

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології,
психодіагностики та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету
 <https://orcid.org/0000-0002-1489-6878>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi25.466

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗАПИТІВ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті розглядаються психологічні особливості формування соціальних запитів сільської молоді. Проаналізовано чинники, що визначають характер потреб, очікувань та життєвих орієнтацій молодих людей, які проживають у сільських територіях. Особливу увагу приділено впливу соціального середовища, рівню доступності освітніх, культурних і професійних ресурсів, а також соціально-економічним умовам, що зумовлюють специфіку розвитку молодіжних прагнень. Розкрито роль сімейного виховання, локальної спільноти, традиційних цінностей та інституцій соціалізації у формуванні соціальних запитів. Наголошено на важливості психологічної підтримки, розвитку компетентностей самовизначення та створення можливостей для реалізації потенціалу молоді в умовах сільської місцевості. Представлено можливі шляхи оптимізації соціальної політики щодо сільської молоді з метою підвищення рівня її соціальної активності, адаптивності й самостійності.

Досліджено психологічні чинники, що впливають на формування соціальних запитів, особливості самовизначення, ідентичності та когнітивного розвитку молоді. Визначено роль емоційної стабільності, фрустраційної толерантності та соціальної інтеграції у процесі адаптації сільської молоді до сучасних викликів. Наукова новизна полягає в системному підході до аналізу соціально-психологічного становища молоді села в умовах трансформаційного суспільства.

Ключові слова: сільська молодь, соціальні запити, психологічні особливості, соціалізація, мотивація, ціннісні орієнтації, соціальне середовище.

Постановка проблеми. Сучасне українське село переживає період соціальних трансформацій, що зумовлює особливе положення молоді у цьому середовищі. Сільська молодь стикається з обмеженим доступом до ресурсів самореалізації, що спричиняє потребу в глибшому розумінні її соціальних запитів. Проблема є актуальною у контексті національної стратегії розвитку сільських територій, інтеграції до європейського освітнього простору та впровадження молодіжної політики. Дослідження має міждисциплінарний характер, поєднує знання психології, соціології та педагогіки.

У юнацькому віці змінюється свідомість людини – оцінюються свої власні якості, що сприяє формуванню уявлення і ставлення до себе, власні цінності набувають значущості. У

цьому віці людина усвідомлює себе частиною навколишнього світу. Юнаки та дівчата намагаються підкреслити свою неповторність усіма можливими способами так, як розуміють, що вони є індивідуальностями. Практично всі молоді люди задаються цілями на майбутнє, будують плани і намагаються поетапно їх реалізовувати. Цей період життя характеризується мріяннями про наступаючі зміни і події, про майбутнє. Майбутнє – стає головною ідеєю, що призводить до зміни спрямованості особистості (Шаповалова, 2014).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблематика становища молоді в сучасному українському селі та особливостей її соціалізації широко представлена у працях вітчизняних дослідників. У соціологічному дискурсі питання трансформації сільських спільнот та їх впливу на життєві траєкторії молодого покоління розглядають Балакірева, Оксамитна, Савельєва, які підкреслюють зростання соціальної нерівності між містом і селом, а також звуження можливостей молоді у доступі до якісної освіти, культурних практик та ринку праці. Дослідники відзначають, що просторово-соціальна ізольованість сільських територій посилює ризики маргіналізації молоді та стимулює міграційні настрої (Балакірева, 2018). Психологічні аспекти становлення особистості в юнацькому віці детально висвітлюються у працях Беха, Титаренко, Москаленко, які акцентують на динамічності ціннісних орієнтацій та формуванні самосвідомості, що є надзвичайно важливим у контексті сільського середовища зі специфічними соціокультурними умовами. Дослідження підкреслюють, що нестача альтернатив дозвілля, професійних перспектив і мотиваційних ресурсів може впливати на самоставлення молоді та її здатність до життєвого проектування (Бех, 2016; Титаренко, 2015).

Педагогічні студії (Сухомлинська, Коваль, Ничкало та ін.) зосереджені на аналізі можливостей освітнього простору сільської школи як чинника підтримки самореалізації підлітків і юнацтва. У контексті освітньої реформи й цифровізації науковці наголошують на значенні інноваційних педагогічних практик, що можуть компенсувати обмеженість ресурсів у сільській місцевості та сприяти формуванню конкурентоспроможності молоді (Ничкало, 2017; Сухомлинський, 2020).

Загалом сучасні дослідження засвідчують, що соціалізація сільської молоді відбувається в умовах структурних змін українського суспільства, що потребує комплексного міждисциплінарного підходу. Однак, попри наявність значного теоретичного доробку, недостатньо вивченими залишаються питання реальних соціальних запитів сільської молоді, її освітніх і професійних очікувань, а також механізмів підтримки в умовах територіальних трансформацій. Саме тому дослідження цієї проблеми є актуальним і має як теоретичне, так і практичне значення.

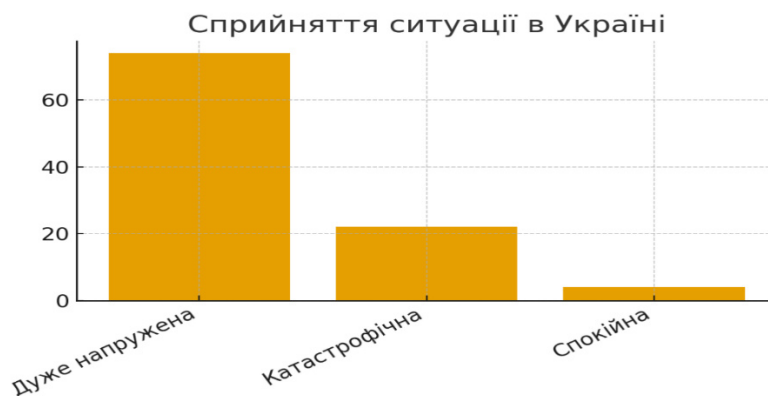
Мета даного дослідження полягає у з'ясуванні запитів сільської молоді і шляхи їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні тенденції розвитку молодіжної політики в Україні вказують на необхідність переосмислення ролі сільської молоді як рушійної сили змін. Села зазнають демографічного спаду, міграції молодого населення, а також економічного занепаду, що знижує рівень залучення молоді до суспільного життя. Проте саме молоде покоління може стати основою для відновлення сільських громад, якщо їм надати інструменти для дії. Важливим напрямом є цифровізація. Забезпечення широкомасштавним інтернетом та розвиток цифрових навичок стають пріоритетом, адже дають молоді доступ до освіти, працевлаштування та комунікації. Онлайн-курси, фріланс, дистанційна робота та електронна демократія відкривають нові шляхи для реалізації потенціалу молодих людей у сільській місцевості. Доступ до цифрових технологій також посилює здатність молоді брати участь у громадському житті. Громадянська участь залишається важливою умовою розвитку сільської молоді. У багатьох селах молоді не залучається до прийняття рішень і не має майданчиків для діалогу з владою. Створення молодіжних рад при громадах, проведення форумів, тренінгів, конкурсів ініціатив сприяє

розвитку активного громадянства. Молоді люди повинні відчувати, що їхній голос має значення, а участь у житті громади не є формальністю, а реальним впливом на зміни. Це формує відповідальне ставлення до свого села і стимулює бажання залишатися та діяти на місцях. Ще одним ключовим вектором розвитку є підтримка молодіжного підприємництва.

В умовах обмеженого ринку праці в селах важливо розвивати підприємницьке мислення та надавати підтримку молодим ініціативам. Створення локальних бізнес-інкубаторів, доступ до мікрокредитування, навчання фінансової грамотності та наставництво з боку досвідчених підприємців можуть сприяти розвитку креативної економіки в сільських регіонах. Молодіжне підприємництво, зокрема у сфері екотуризму, ремесл, органічного землеробства чи цифрових послуг, здатне не лише зупинити міграцію, а й зробити громади привабливими для інших. Майбутнє сільської молоді в Україні залежить від системного підходу, де цифрові технології, участь у прийнятті рішень та розвиток підприємницького потенціалу поєднуються в єдину стратегію. Такий підхід дозволить не лише зберегти молодь у селі, але й зробити її головним агентом розвитку місцевих громад (Șerban, Brazienè, 2021).

Емоційний стан молоді села Олександрії характеризується високим рівнем напруги. На загальнонаціональному рівні 74% респондентів вважають ситуацію дуже напруженою, ще 22% – катастрофічною. Лише 4% демонструють відносний спокій. Це свідчить про домінування тривожних та песимістичних установок. Водночас локальне сприйняття відрізняється: 39% респондентів оцінюють ситуацію в селищі як нормальну, 35% – як помірно напружену. Таким чином, простежується феномен подвійного психологічного простору: макрорівень викликає страх, мікрорівень – дає відчуття стабільності (див. рис. 1.).

Рис. 1. Сприйняття молоддю емоційної ситуації в Україні

Ставлення до майбутнього амбівалентне: 30% дивляться з надією, 26% – зі спокоєм, а 35% поєднують тривогу та страх. Це підтверджує, що молодь перебуває в стані психологічної амбівалентності, коли надія і тривога співіснують як протилежні, але взаємопов'язані емоційні стратегії (див. рис. 2.).

З 2022 року молодь переживає неоднорідні життєві трансформації: 39% вважають, що життя не змінилося, 22% відзначають покращення, тоді як 34% – погіршення. Дані свідчать про поляризацію досвіду: частина респондентів зберігає відносну стабільність, інші – адаптуються та знаходять нові ресурси розвитку, третя група відчуває поглиблення кризи. Це вказує на різний рівень психологічної резильєнтності серед молоді.

Настрої громади відзначаються високим рівнем невизначеності. 35% респондентів не змогли визначити загальний стан молоді: 26% вказали на впевненість, ще стільки ж — на байдужість, 9% – на розчарування, 4% – надію. Це демонструє емоційну нестабільність: байдужість і апатія є наслідком виснаження, тоді як надія та впевненість – важливими психологічними ресурсами.

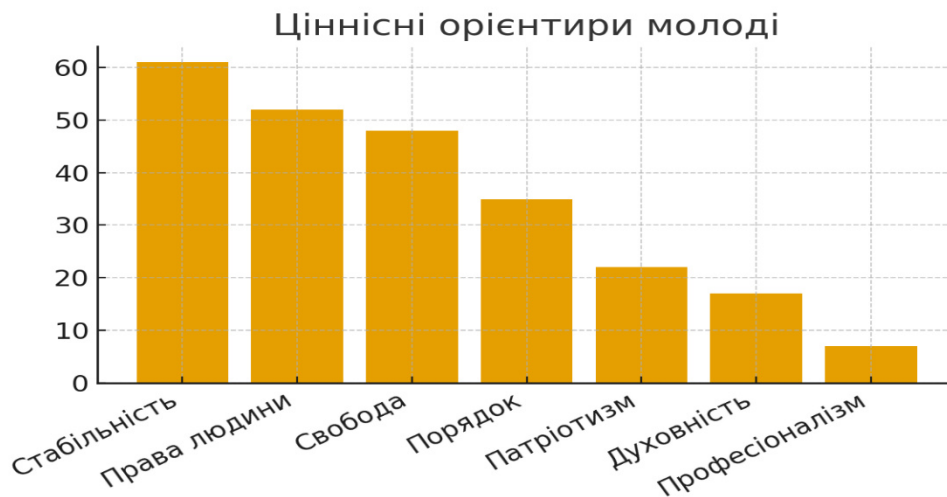

Рис. 2. Ставлення молоді до майбутнього

Післявоєнні очікування респондентів суттєво відрізняються: 26% не очікують змін, 39% прогнозують покращення, 26% – погіршення. Це свідчить про когнітивну поляризацію у прогнозуванні майбутнього.

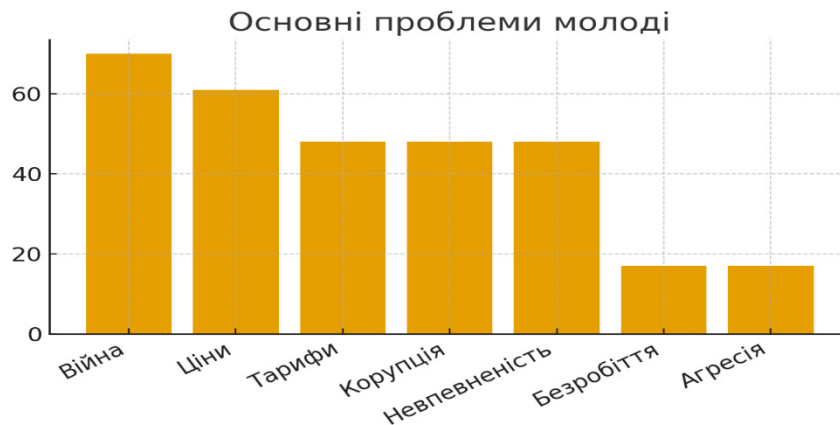
Щодо трансформації громади: 44% підтримують часткові зміни, 30% – радикальні, 22% – поступові глибокі. Таким чином, молодь розділена між потребою стабільності та прагненням до інновацій.

Практичні потреби включають: покращення доріг (33%), створення спортивних майданчиків і клубів (по 22%), секцій (11%), податкові пільги та працевлаштування (11%). Це демонструє прагматичність мислення молоді. Найважливішими цінностями, виокремленими респондентами, є: стабільність (61%), права людини (52%), свобода (48%), порядок і справедливість (35%), патріотизм (22%), духовність (17%), професіоналізм (7%) (див. рис. 3.).

Рис. 3. Ціннісні орієнтири

Поєднання орієнтації на безпеку та індивідуальну автономію із запитом на справедливість і традиційні моральні засади створює основу для формування сучасної громадянської ідентичності. Найбільш актуальні проблеми: війна (70%), зростання цін (61%), тарифи (48%), корупція (48%), невпевненість у майбутньому (48%). Додаткові проблеми: безробіття та агресія (17%), тривожність і нестача часу на розвиток (22%), ймовірність втрати роботи та затримки зарплати (13%). Проблеми мають як матеріальний, так і психологічний характер, формуючи багатовимірну кризу (див. рис. 4.).

Рис. 4. Різновиди проблем, виокремлених респондентами

Молодь прагне бути не лише спостерігачем, а й активним учасником життя громади. Їхні запити конкретні: інфраструктура, культурні й спортивні простори, працевлаштування. Водночас відсутність інституційних механізмів для участі може призвести до фрустрації та міграції активних громадян. Серед ризиків: хронічний стрес, апатія, втрата довіри до інституцій, відтік молоді за межі громади. До ресурсів належать: система цінностей (свобода, права людини, справедливість), прагматичне мислення, готовність до локальних змін.

Аналіз показує, що молодь Олександрії перебуває у стані амбівалентності: тривога і страх співіснують з надією та прагненням до змін. Основними викликами залишаються війна, економічна нестабільність, корупція та безробіття. Водночас молодь демонструє готовність до конкретних дій, формулює запит на локальні зміни та зберігає орієнтацію на цінності свободи та справедливості. Поєднання прагматизму й ідеалізму у відповідях створює основу для майбутньої трансформації громади після завершення воєнних дій.

Таким чином, молодь демонструє зріле, відповідальне мислення, яке ґрунтується на аналізі потреб і можливостей громади, а також свідчить про готовність до активної участі в її розвитку. Пам'ять також виконує роль інструмента соціальної ідентифікації: усвідомлюючи спільне минуле, молодь краще розуміє важливість колективних дій для майбутнього. Збережений досвід участі в громадських ініціативах формує мотивацію до подальшої активності, а спогади про успішні практики стимулюють їх повторення чи розвиток. Крім того, пам'ять впливає на особистісний розвиток: вона виховує відповідальність, повагу до громади та бажання вносити зміни. Це створює основу для формування бачення майбутнього, в якому молодь активно бере участь у покращенні умов життя в селі. Уявляючи можливі сценарії майбутнього, вони планують свої дії, а це дає можливість більш точно визначити кроки для покращення якості життя громади.

Особливо слід підкреслити, що емоційний стан сільської молоді тісно пов'язаний із якістю життя в громаді: наявністю простору для розвитку (гуртки, спортивні секції, молодіжні центри), доступом до сучасної освіти, рівнем зайнятості та можливостями для самореалізації. У громадах, де молодь відчуває свою потрібність, де є діалог з місцевою владою, – рівень позитивних настроїв значно вищий. Таким чином, аналізуючи настрої сільської молоді, можна зробити висновок, що емоційна картина сучасного юнацтва – це баланс між зневірою та потенціалом на відновлення. Попри домінування байдужості та розчарування, зберігається ядро тих, хто вірить у зміни, хто прагне впливати на події й готовий брати участь у побудові нового соціального середовища. Завдання держави, школи, громади – підсилити ці позитивні настрої, підтримати молодь інституційно, морально та практично, аби вони змогли стати рушійною силою оновлення сільських територій.

Результати опитування свідчать, що уявлення про майбутнє, як складова самовизначення, формуються під впливом емоційного досвіду, соціального контексту та

внутрішньої готовності особистості діяти. Молодь водночас сповнена надії та страху, що є ознакою глибокого емоційного пошуку свого місця у світі.

Отже, аналіз цінностей, які молодь вважає найважливішими, дає змогу глибше зрозуміти її внутрішній світ, соціальні очікування та життєві орієнтири. Стабільність, права людини та свобода формують моральну та психологічну основу для процесу самовизначення, створюючи передумови для усвідомленого вибору власного шляху. Водночас наявність у відповідях таких цінностей, як духовність, справедливість і професіоналізм, вказує на прагнення молоді жити в гармонії із собою, суспільством і світом.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дозволило визначити психологічні особливості формування соціальних запитів сільської молоді в умовах сучасних соціальних трансформацій. Аналіз отриманих даних показав, що молоді люди, які проживають у сільській місцевості, перебувають у стані емоційної та когнітивної амбівалентності: з одного боку, вони відчувають тривогу, невизначеність і страх перед майбутнім, з іншого – зберігають надію, прагнення до розвитку та бажання впливати на життя своєї громади. Важливими чинниками, що визначають характер соціальних запитів, є обмежений доступ до освітніх, культурних і професійних ресурсів, економічна нестабільність, наслідки війни, а також особливості соціального середовища – родини, локальної громади, традиційних цінностей.

Психологічні характеристики молоді, такі як емоційна стабільність, рівень фрустраційної толерантності, здатність до рефлексії та самовизначення, істотно впливають на формування їхніх очікувань і життєвих стратегій. Зібрані емпіричні дані засвідчують, що сільська молодь має виразні практичні запити: розвиток інфраструктури, створення культурних і спортивних просторів, можливості для працевлаштування, підтримку підприємницьких ініціатив. Водночас важливими для молоді залишаються цінності свободи, справедливості, стабільності та прав людини, що свідчить про формування зрілої громадянської позиції. Встановлено, що молодь прагне до активної участі в житті громади, однак наявність інституційних бар'єрів може пригнічувати ініціативність і спричиняти фрустрацію або міграцію. Саме тому особливого значення набуває створення механізмів залучення молоді до прийняття рішень, підтримка локальних молодіжних ініціатив, розвиток молодіжних рад і платформ для громадянського діалогу. Психологічним ресурсом молоді виступає поєднання прагматизму та ідеалізму, а також здатність до адаптації, опори на власні цінності та готовність до локальних змін. Саме ці фактори можуть стати основою для відновлення та розвитку сільських громад у післявоєнний період.

Отже, формування соціальних запитів сільської молоді є багатофакторним процесом, у якому поєднуються індивідуально-психологічні характеристики, умови соціалізації та соціально-економічні реалії. Ефективна молодіжна політика повинна враховувати цю комплексність та сприяти створенню умов для реалізації потенціалу молоді – через розвиток освітніх можливостей, цифрових компетентностей, підприємництва, громадянської активності та емоційно-психологічної підтримки. Саме це дозволить перетворити молодь на ключового агента відновлення й розвитку українського села.

Таким чином, результати опитування демонструють, що сучасна сільська молодь прагне стати професійно реалізованою, морально стійкою, комунікативно відкритою особистістю, здатною до саморозвитку та відповідального співжиття у громаді. Формування таких якостей потребує системного підходу в освітній політиці, інвестицій у розвиток м'яких навичок (soft skills), впровадження психологічної підтримки, розвитку емоційного інтелекту та створення безпечного комунікативного середовища. Це ключові кроки для подолання освітніх і психологічних викликів, які постають перед молоддю в умовах сучасного українського суспільства.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Балакірева, О. М. (2018). *Молодь України: соціальні орієнтації та проблеми розвитку*. Київ: Ін-т соц. досліджень, 45–52.
- Бех, І. Д. (2016). Особистість у юнацькому віці: ціннісні орієнтації. Київ: Либідь, 112–119.
- Ничкало, Н. Г. (2017). Професійний розвиток молоді в умовах сільських територій. Харків: Основа, 58–64.
- Оксамитна, С. М. (2019). Соціальна нерівність і молодь у трансформаційних суспільствах. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, (2), 33–41.
- Сухомлинська, О. В. (2020). Освітній простір сільської школи: виклики та перспективи. *Педагогіка і психологія*, (3), 14–22.
- Титаренко, Т. М. (2015). Життєвий світ особистості: сучасні виклики. Київ: Міленіум, 87–93.
- Шаповалова, В. С. (2014). Теоретичні аспекти становлення особистості в юнацькому віці. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, Додаток 4 до Вип. 31, Том I (9): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання», 294–299. Київ: Гнозис.
- Şerban, A. M., & Brazienė, R. (2021). *Young people in rural areas: diverse, ignored and unfulfilled*. Strasbourg: EU–Council of Europe youth partnership.

REFERENCES

- Balakirieva O. M. Molod Ukrainy: sotsialni oriiantatsii ta problemy rozvytku [Youth of Ukraine: social orientations and development problems]. Kyiv. In-t sots. doslidzhen, 2018. s. 45–52. [in Ukraine].
- Bekh I. D. Osobystist u yunatskomu vitsi: tsinnisni oriiantatsii [Personality in adolescence: value orientations]. Kyiv. Lybid, 2016. s. 112–119. [in Ukraine].
- Nychkalo N. H. Profesiinyi rozvytok molodi v umovakh silskykh terytorii [Professional development of youth in rural areas]. Kharkiv: Osнова, 2017. s. 58–64. [in Ukraine].
- Oksamytna S. M. Sotsialna nerivnist i molod u transformatsiinykh suspilstvakh [Social inequality and youth in transforming societies]. *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*. 2019. №2. s. 33–41. [in Ukraine].
- Sukhomlynska O. V. Osvitnii prostir silskoi shkoly: vyklyky ta perspektyvy [Educational space of a rural school: challenges and prospects]. *Pedahohika i psykholohiia*. 2020. №3. s. 14–22. [in Ukraine].
- Tytarenko T. M. Zhyttievyi svit osobystosti: suchasni vyklyky [The life world of the individual: modern challenges]. Kyiv. Milenium, 2015. s. 87–93. [in Ukraine].
- Shapovalova V. S. (2014). Teoretychni aspekty stanovlennia osobystosti v yunatskomu vitsi [Теоретичні аспекти становлення особистості в юнацькому віці]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody»* Dodatok 4 do Vyp. 31, Tom I (9): Tematychnyi vypusk «Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia». Kyiv. Hnozys, S. 294-299. [in Ukraine].
- Şerban A. M., Brazienė R. (2021). *Young people in rural areas: diverse, ignored and unfulfilled*. Strasbourg: EU–Council of Europe youth partnership. 89 s. [in English].

**PSYCHOLOGICAL FEATURES OF FORMING SOCIAL DEMANDS AMONG
RURAL YOUTH****Halyna Nikolaychuk**Candidate of Pedagogical Sciences,
Professor at the Department of General Psychology,
Psychodiagnostics and Psychotherapy
Rivne State University of Humanities <https://orcid.org/0000-0001-5637-4288>**Inna Nogachevska**Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of
General Psychology, Psychodiagnostics and Psychotherapy
Rivne State University of Humanities <https://orcid.org/0000-0002-1489-6878>DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi25.466

Abstract. *The article explores the psychological characteristics underlying the formation of social demands among rural youth. It analyzes the factors shaping the needs, expectations, and life orientations of young people living in rural areas. Special attention is given to the influence of the social environment, the accessibility of educational, cultural, and professional resources, as well as socio-economic conditions that define the development of youth aspirations. The study highlights the role of family upbringing, local communities, traditional values, and socialization institutions in shaping these demands.*

The importance of psychological support, the development of self-determination competencies, and the creation of opportunities for realizing the potential of rural youth is emphasized. The article also proposes possible strategies for optimizing social policy to enhance social activity, adaptability, and independence among rural young people.

Psychological factors influencing the formation of social demands, along with features of self-determination, identity, and cognitive development, are examined. The role of emotional stability, frustration tolerance, and social integration in adapting rural youth to contemporary challenges is identified. The scientific novelty of the study lies in its systematic approach to analyzing the socio-psychological situation of rural youth within a transformational society.

Findings indicate that young people aspire to active participation in community life; however, institutional barriers often suppress initiative, leading to frustration or migration. Therefore, creating mechanisms for youth involvement in decision-making, supporting local initiatives, and developing youth councils and platforms for civic dialogue are of particular importance.

The psychological resources of rural youth combine pragmatism and idealism, adaptability, reliance on personal values, and readiness for local change. These qualities can serve as a foundation for the restoration and development of rural communities in the post-war period.

Key words: *rural youth, social demands, psychological features, socialization, motivation, value orientations, social environment.*

Стаття надійшла до редакції 10.12.2025 р.